

A szabadság és esetlegességei

Mostanában Aniszi Kálmán író, szerkesztő, esszéista 2024-ben megjelent, válogatott novellákat, elbeszéléseket tartalmazó kötetét olvastam meg-megújuló érdeklődéssel.

Az út bennünk van – e cím alá rendelődik mindaz, ami a könyv lapjain történetként, életképként, gondolat-sorként élénk kerül. A felsorakoztatott művekben igen nagy hangsúlyt kap a szabad akarat és az emberi döntés kérdésköre. Ha az akarat szabad is, a döntéseink nem feltétlenül igazodnak a szabadsághoz, hiszen annyi tévképzet, kényszerítő körülmény befolyásolhatja indulatainkat, tetteinket. A szerző mégis vallja, egyik szereplőjével ki is mondatja: „Én azt hiszem (...), hogy azzal a bizonyos úttal, amin mindenkinek végig kell menni, úgy áll a dolog, hogy eleve adott út nincs. Nincs, mert az út bennünk van. Mi vagyunk az ösvénytaposók, az útépítők. Sorsunk az örökös keresés, építés és kiigazítás, a vég nélküli korrekció.”

Mindez megtoldható azzal, hogy az ember alkata is meghatározza, milyen „építő” válik belőle. Ezeket olvasni egy másik elbeszélésben: „Aki saját közösségének hagyományait semmibe veszi, az örökül kapott értékekre fittyet hány, az – vértzetétől megfosztva – kiszolgáltatva áll ezer veszéllyel szemben... Aki arccal mások felé fordulva éli cselekvő életét – az a szó nemes értelmében szolgál. Azzal gazdagítja szeretteit, kö-

zösségét, ami legjobb tulajdona.” Igen, ezek a dolgok így függenek össze. És ezen elbeszélések tanúsága szerint van, aki elbukik, rosszul jár, szégyent hoz a fejére, mihelyt önnön személyisége szemléletében központba kerül, ideig-óráig fennmaradó helyzeti előnyök, vélt érdekek sarkalják; ugyanakkor van, aki emberi, erkölcsi tartása mellett sem dicsőül meg, de megőrzi méltóságát.

A kétféle magatartás, a döntések minősége majd minden történetben előkerül, de mulasztás lenne csak ezekre figyelni. Az életutak ennél bővebb, összetettebb ismereteket kínálnak. Azok számára is, akik átérték a kom-

munizmus időszakát, részben kisebbségiként, részben a rendszer szigora miatt hátrányos helyzetben voltak, szolgálhat valami többlettel, ha betekintést nyernek magyar közösségük szellemi nagyjainak (írók, művészek) mindennapi vívódásaiba, küzdelmeibe. Ezek igaz történetek; irodalmi értelemben is, hiszen nem egy esetben a szerző csak lejegyzője a mondottaknak, amelyek teljes természetességgel, az érzelmeiket sem palástolva törnek elő az elbeszélőkből.

Istenhit, a művészet erejébe, a közösségbe vetett hit e művekben egyaránt előfordul, szerzőnk az életutakat ily módon is feltárja; és helyet kap

még a kötetben személyes tudása az alkotásról: „... az a valami, ami bensőnkől kikíváncozik, csak akkor kap művészi rangot, ha megtaláljuk a neki leginkább megfelelő formát, alakot.” De a forma is hiába, ha figyelmen kívül hagyunk azt a Szerb Antal-idézetet, ami a könyv egyik mottójául szolgál: „(...) minden írás közösségi alkotás, és céljaihoz hozzátartozik, hogy kifejezze a közösséget, amelyből sarjadt.”

Ajánlom e gyűjteményt mindazoknak, akik nemcsak elkönyvelendő esetekkel, de ép gondolatokkal is gazdagodnának.

Kiss Ferenc Zsolt

